Ar žmogus iš beždžionės yra kilęs?

Parašė Kun. D-ras A. Maliauskis.

ŠV. KAZIMIERO DRAUGIJOS LEIDINYS :: NR. 397.

KAUNAS „ŠVIESOS“ SPAUSTUVĖ 1925 M.

Ar žmogus iš beždžionės yra kilęs?

Parašė
Kun. D-ras A. Maliauskis.

KAUNAS :: „ŠVIESOS“ SPAUSTUVĖ“ :: 1925 M.

Gincai krikštynose.

Kalniukų kaime, Petrui Juškoniui Dievas davė sūnų. Buvo krikštynos. Į krikštynas pakviesta daug svečių. Jų tarpe buvo vienas apsišvietęs pavasarininkas, Jonas Petrėnas ir trys ką tik sugrįžę iš Amerikos laisvamaniai arba bedieviai. Vienas tų bedievių laisvamanių vadinos Jurgis Kiaulėnas, antras — Baltras Šiaudagalvis trečias — Raulas Žąsiūnas. Amerikoje juos vadindavo šliuptarniais, nes jie buvo Jono Šliupo atversti į bedievius ir aklai juo tikėjo.

Jurgis Kiaulėnas laikė save didžiu mokslininku, labai nekentė katalikų ir mėgdavo juos pašiepti.

Atėjęs į krkštynas ir pasisveikinęs su šeimininku, šypsodamos tuoj šį paklausė: „Na, Petrai, parodyk tą savo naujai gimusį beždžioniuką, ar gražiai išrodo“?

Juškonis. Kokią turi teisę mano sūnų vadinti beždžioniuku?

Kiaulėnas. Na, argi tu dar tebetiki į kunigų plepalus, kad Dievas žmogų sutvėręs, ar tu dar nežinai, kad mokslas jau atmetė tas kunigų pasakas ir aiškiai įrodė, kad žmogus yra kilęs iš beždžionės?

Juškonis. Jei tavo protėviai buvo beždžionės, džiaukis su jomis, aš nesikišiu į tavo giminės dalykus. O mus sutvėrė Dievas, del to mes turime garbę, kad esame Dievo vaikai.

Beždžionių šalininkai elgias lygiai taip pat, kaip senovės žydai. Stodami į kovą, jie keldavo didį triukšmą, kad priešininkus nugąsdintų. Riksmu nedaug tepadarysi. Reikia aiškių įrodymų, paimtų iš paties gyvenimo.

Čia į jų kalbą įsikišo pavasarininkas Jonas Petrėnas.

Petrėnas. Kiaulėnai, jei tamsta esi toks mokytas, kaip giries, pasakyk, kaip žmonės yra kilę iš beždžionės?

Kiaulėnas. Mokslas mums rodo, kad iš žemės išdygo žolė. Iš tos žolės išaugo kitos, iš vienų žolių išaugo kitokios, iš žolių išaugo gyviai, gyviai vis augo, tobulinos ir iš jų pasidarė žuvys, iš žuvų — paukščiai, iš paukščių gyvuliai. Gyvuliams besitobulinant, iš jų atsirado beždžionės, o iš beždžionės pasidarė žmogus.

Petrėnas. Ar žinai, Kiaulėnai, kad tamstos paaiškinimas šlubuoja abiem kojom. Sakyk man, ar auga žolė ar ne?

Kiaulėnas. Žolė auga.

Petrėnas. Ar lapuoja žolė, ar ne?

Kiaulėnas. Žolė lapuoja.

Petrėnas. Ar leidžia šaknis žolė, ar ne?

Kiaulėnas. Žolė leidžia šaknis.

Petrėnas. Ar gyva tad yra žolė, ar negyva?

Kiaulėnas. Kadangi žolė auga, skleidžia lapus, leidžia šaknis ji yra gyva.

Petrėnas. Na, o žemė pati ar auga, ar skleidžia žeminius lapus, ar leidžia žemines šaknis?

Kiaulėnas. Žemėje auga žolės medžiai, bet pati žemė neauga, neskleidžia žeminių lapų, ar žiedų, neleidžia žeminių šaknų.

Petrėnas. Jei žemė neauga, nelapuoja, tad pasakyk man, ar gyva yra žemė, ar negyva?

Kiaulėnas. Žemė neturi gyvybės.

Petrėnas. O iš kur atsirado pirmoji žolė, kuri yra gyva, ar ji atsirado iš gyvos sėklos, ar iš negyvos žemės?

Kiaulėnas. Pirmoji žolė turėjo atsirasti iš sėklos, nes iš negyvos žemės, gyvybės atsirasti negalėjo.

Petrėnas. Tamsta teisybę sakai, kad iš negyvos žemės gyva žolė atsirasti negalėjo, bet klysti, manydamas, kad pirmoji žolė atsirado iš sėklos, nes prieš pirmajai žolei atsirasiant sėklų žemėj nebuvo.

Prieš daug šimtų tūkstančių ar milijonų metų mūsų žemė buvo kitoki, negu dabar kad yra...

Čia Petrėno kalbą pertraukė Baltras Šiaudagalvis su Jurgiu Žąsiūnu, šaukdami: meluoji meluoji, juk jūsų kunigai moko, kad Dievas pasaulį sutvėręs per šešias dienas, o tu čia drįsti mums kalbėti, kad mūsų žemė buvusi jau prieš šimtus tūkstančių ar milijonus metų.

Visi svečiai sužiūro į Petrėną, laukdami, ką šis beatsakys į tokį priekaištą.

Petrėnas. Kunigai gerai ir daro, mokydami, kad Dievas pasaulį sutvėrė per šešias dienas. Tik nežinia, kokio ilgumo buvo tos šešios dienos.

Dabar, kada pasaulis yra sutvarkytas, diena ir naktis yra 24 valandų ilgumo. Tuomet pasaulis dar nebuvo sutvarkytas, bet tebebuvo tvarkomas. Tuomet ir diena ir naktis galėjo būti kitokios, negu dabar. Be to, nežinia, apie kokias dienas Šventraštis kalba, ar apie tokias, kaip mūsų, ar apie ilgesnius laikotarpius, nes senovėje buvo paprotis, laiką matuoti kitaip, negu mes matuojame. Taip šit senovės žydai savaite vadindavo laikotarpį sudėtą ne vien iš septynių dienų, bet ir iš septynerių metų... arba net iš 49 metų. O tas pats Šventraštis kitoje vietoje dieną lygina su tūkstančiais metų. Tatai ir šv. Augustinas, kurs gyveno pirmaisiais krikščionybės amžiais, jau mokė, kad šešios sutvėrimo dienos galėjo būt kitokios, negu mūsiškės, galėjo būt labai ilgi laikotarpiai.

Del to ir aš, nenukrypdamas nuo tikybos, sakau, kad prieš daug tūkstančių ar milijonų metų mūsų žemė buvo labai karšta, ištirpusi, ji išrodė lygu liepsnų jūra, panaši į dabartinę saulę, kuri mums šviečia.

Jau ir paprastos žvakės liepsna yra karšta, o toje liepsnoje tėra tik apie šimtą laipsnių karščio. Daug karštesnės ugnies reikia, kad sutirpyti gelžį, o jei ir pasiektumei tokį karštį, kad gelžis tirpsta,

tuo karščiu dar nesutirpysi žemės. Kad tirptų žemė, rekia karščio dar didesnio.

Kiaulėnas. Tikra tiesa, kad reikia didžio karščio norint sutirpyti gelžį, ir dar didesnio, norint sutirpyti žemę. Aš buvau Amerikoje, dirbau fabrike, kur gelžį tirpo. Toje krosnyje, kur tirpydavome gelžį, karštis buvo toks didelis, jog jokiame gaisre tokio karščio nerasi. Ten būdavo karščio apie du tūkstančiu laipsnių. Kaip tik įpildavome ištirpusią geležį į formas, padarytas iš šlapios žemės, tame pačame akimirksnyje, šlapia žemė imdavo liepsnoti: joje užsidegdavo visos sėklelės, visos šaknelės, visi vabalėliai, kurie buvo toje žemėje.

Nors krosnyje kasdien buvo toks karštis, vis delto ir nuo tokio karščio krosnis pati netirpdavo. Kad sutirpytum krosnį, reikėtų krščio dar didesnio.

Kadangi mūsų žemė buvo sutirpusi, aišku, kad ji buvo karštesnė ir už aną ugnį, kurioje tirpydavome geležį.

Petrėnas. Verdančiame vandenyje yra tik šimtas laipsnių karščio. Jei paimtumėm saują sėklų sakysime, saują rugių ar kviečių ir virintumėm juos katile bent vieną savaitę, ar išvirtų tie grūdai, ar ne?

Visi svečiai. Grūdai išvirtų.

Petrėnas. Ar dar dygtų taip išvirinti grūdai, ar nę?

Visi svečiai. Taip išvirinti grūdai nebedygtų.

Petrėnas. O jei mes saują grūdų ar sėklų įpiltumėm ne į verdantį vandenį, bet į ištirpusią geležį, kuri yra apie dvidešimt kartų karštesnė. už verdantį vandenį, kas tuomet būtų.

Visi svečiai. Tame pačiame akimirksnyje sudegtų visos sėklos, visi grūdai.

Petrėnas. Na, o jei saują grūdų įbertumėm į ištirpusią žemę, kuri daug karštesnė už ištirpusią geležį, kas tuomet bebūtų?

Visi svečiai. Visos sėklos, visi grūdai sudegtų dar greičiau, negu įberti į ištirpusią geležį.

Petrėnas. Mokslas rodo, kad seniau mūsų žemė yra buvusi baisiai karšta, ištirpusi, skysta. Ji yra buvusi karštesnė už ugnį, kurioje tirpsta geležis. Ji yra buvusi tokia karšta ne vieną valandą, ne vienerius metus bet amžių amžius.

Jei toje ištirpusioje žemėje būtų buvę kokių sėklų, grūdų, užmazgų, gyvių, ar jie būtų ten galėję gyventi, ar ne?

Visi svečiai. Nė vienas grūdas, nė viena sėkla nė vienas gyvis ištirpusioje žemėje nei gyventi, nei būti negalėjo, nes visi grūdai, visos sėklos, visi gyviai viename akiesmirksnyje būtų sudegę, juo labiau, kad žemė buvo taip karšta tokį ilgą laiką.

Petrėnas. Tad buvo toks laikas, kada ant žemės nebuvo jokių gyvių, jokių sėklų?

Visi svečiai. Taip. Kada žemė buvo tokia karšta, ant jos nebuvo nei gyvių, nei sėklų.

Petrėnas. Ilgainiui žemės paviršius atvėso sukietėjo. Kadangi nebuvo ant žemės jokios sėklos, jokios gyvybės tuomet, kada žemė buvo ištirpusi, tad iš kur atsirado gyvybė, jai atvėsus? Iš kur atsirado pirmoji žolė, pirmasis gyvis?

Juškonis. Na, p. Kiaulėnai, dabar pamatysime, kaip tamsta prieisi prie savo mylimosios beždžionės.

Šiaudagalvis. Aš pats girdėjau Amerikoje per prakalbas, kad sėklos nukritusios nuo žvaigždės ant žemės. Iš jų išdygusios žolės, o iš žolės atsiradę gyviai.

Petrėnas. Bet tai — negalimas dalykas, nes žvaigždės, mėnulis saulė vienos buvo, kitos ir dabar tebėra, tokios pat karštos, kaip mūsų žemė, kai ji buvo ištirpusi. Jei būtų buvę ant jų kokių sėklų ar gyvių, jie visi būtų sudegę. Taigi ir čia kilsta tas pats klausimas, iš kur atsirado ant žvaigždžių sėklos, ar gyviai, kadangi jų prmiau ten nebuvo. Be to, jei ir būtų buvę ten kokių sėklų ar gyvių, jie vis delto nebūtų atlėkę ant žemės, nes jie būt turėję lėkti per beribes, begales erdves, kur šalčio yra du šimtu laipsnių su viršum. O šitoks šaltis suvirina kiekvieną sėklą, kiekvieną gyvą daiktą neblogiau už ištirpusią geležį.

Kiaulėnas. Tas tiesa, jog nei sėklos, nei gyviai nukristi nuo žvaigždės ant žemės, negalėjo, nes

vienos žvaigždės lygiai taip pat, kaip ir mūsų žemė ir mėnulis seniau yra buvusios, — o kitos ir dabar tebėra ištirpusios lygu liepsnų jūros, daug karštesnės už ištirpytą geležį. O tokiame karštyje negali likti nesudegęs nė vienas gyvis, nė viena sėkla. Tai — viena. Antra, jei pagaliaus ir būtų buvę kokių sėklų ar gyvių, jie negalėjo atlėkti ant žemės gyvi. Juos būtų suvirinęs erdvių šaltis, kurs siekia du šimtu laipsnių su viršum. Tokio šalčio neišturi nė joks gyvas daiktas.

Petrėnas. Dabar visiems aišku, kad yra buvęs toks laikas, kada ant žemės nebuvo nė vieno gyvio, nė vienos sėklos. Gyviai ar sėklos nuo žvaigždės nukristi taip pat negalėjo. Tad iš kur atsirado ant žemės gyvybė?

Šiaudagalvis. Pirmoji žolė turėjo pati save sutverti.

Petrėnas. Bet juk tai — visai negalimas dalykas. Pagalvokite patys, ar kas gali pagimdyti pats save, ar ne. Juk kiekvienas dalykas pirma pats tur būti ir tiktai būdamas tegali kitus dalykus tverti ar gimdyti.

Prieš dušimtu metų jūsų nebuvo nė vieno. O nebūdami prieš du šimtu metų, ar galėjote ką nors sutverti, padaryti ar pagimdyti?

Visi svečiai. Negalėjome nieko padaryti, nes tuomet mūsų dar nebuvo, o nebūdamas, kaip padarysi?

Petrėnas. Tas pats buvo ir su pirmąja žole. Kol ji nebuvo sutverta, jos dar nebuvo. Tad kaip ji, nebūdama, galėjo pati save sutverti? Juk pirmiau reika būti, o paskiau ką nors tverti. Kadangi žolės nebuvo prieš jos atsiradimą, tad ji savęs sutverti negalėjo.

Šiaudagalvis. Dabar ir aš suprantu, kad žolė pati savęs sutverti negalėjo.

Petrėnas. Kadangi nebuvo ant žemės nei žolių, nei gyvių, nei sėklų, kadangi žolė, ar gyvis pats savęs sutverti negalėjo, tad iš kur ant negyvos žemės atsirado pirmoji gyvybė?

Žąsiūnas. Žemė pati yra gyva, o pati, gyva būdama, gyvybę teikia ir žolėms, ir medžiams, ir kitokiems gyviams.

Antanas Juškonio sūnus. Aš ką įtik pabaigau pradžios mokyklą. Ten mus mokė, kad žemė yra neorganiška ir negyva.

Kiaulėnas. Tiesa, Žąsiūnas čia suklydo. Visiems yra žinoma, kad žemėje auga gyvi daiktai, kaip šit žolės, medžiai, iš žemės jie ima sau maistą, bet pati žemė yra negyva. Kadangi žemė seniau buvo karštesnė pagaliau už sutirpusį geležį, tad yra aišku, kad tokiame karštyje žemė gyvybės neturėjo, tokiame karštyje jokios gyvybės nėra. Jei žemė buvo negyva būdama per amžių amžius tokia karšta, iš kur ji begavo gyvybę atvėsusi?

Visi svečiai. Taip, aišku, kaip dieną, kad žemė gyvybės neturi.

Kiaulėnas. Aš skaičiau, kad pirmoji žolė turėjo išdygti iš žemės be sėklos.

Petrėnas. Bet tai — negalimas dalykas. Juk jūs patys sakote, kad žolė yra gyva, o žemė buvo negyva. Tad kaip žemė pati, gyvybės neturėdama, galėjo pirmajai žolei gyvybę suteikti? Juk, ko pats neturi kitam neduosi? Tad aišku, kad gyva žolė iš negyvos žemės atsirasti negalėjo.

Visi svečiai. Je, čia aišku, kaip dieną, kad žemė, pati gyvybės neturėdama, pirmąjai žolei gyvybės duoti negalėjo.

Petrėnas. Čia kelias visiems beždžionių šalininkams nutrūko. Tarp negyvos žemės ir gyvos pirmosios žolės yra bedugnė, kurios neįstengia peržengti nė vienas, kad ir mokyčiausis, kad ir karščiausis beždžionių šalininkas.

Kiaulėnas. Iš kur tad, sulig tavo nuomonės, atsirado pirmoji žolė?

Petrėnas. Kadangi prieš pirmąjai gyvybei atsirasiant gyvybės ant žemės nebuvo, ji reikėjo naujai sutverti. Ką nors sutverti, ar padaryti iš nieko yra be galo sunkus darbas. Be galo sunkus darbas kad būtų galima atlikti, reikia begalinės galybės, o begalinė galybė yra Dievas. Tad pirmąji gyvį sutvėrė Dievas.

Šiaudagalvis. Jurgi, nenusileisk tam klerikalui!

Kiaulėnas. Kaip nepasiduosi, kad aiškiai jo yra tiesa. Be Dievo pirmoji gyvybė atsirasti negalėjo.

Petrėnas. Be Dievo negalėjo atsirasti ne vien žolės, bet ir gyviai ir žmonės.

Šiaudagalvis. Kiekvienas tamsuolis klerikalas kalba, būk be Dievo negalėję atsirasti nei gyviai, nei žmonės; mes jau apsišvietėme, o apsišvietę, apsieiname ir be Dievo.

Petrėnas. Na, kadangi tamsta esi toks didis šviesuolis ir apsieisi be Dievo, pasakyk man: gyvulys ar turi gyvybę, ar ne?

Šiaudagalvis. Žinoma, kad turi.

Petrėnas. O jausmą gyvulys ar turi, ar ne?

Šiaudagalvis. Aišku, kad gyvulys turi jausmą.

Petrėnas. Atmintį gyvulys ar turi, ar ne?

Šiaudagalvis čia susimąstė ir nebežinojo, ką besakyti. Už jį atsakė jo draugas.

Kiaulėnas. Žinoma, kad turi gyvulys atmintį: Ana, kaip gerai atsimena gyvulys javus, į kuriuos įprato vaikščioti.

Petrėnas. O instinktą gyvulys ar turi, ar ne?

Kiaulėnas. Gyvulys turi instinktą.

Petrėnas. O žolė ir medžiai ar turi jausmą?

Šiaudagalvis. Neturi jausmo.

Petrėnas. O atmintį ar turi žolė ir medžiai?

Šiaudagalvis. Žolės ir medžiai atminties neturi.

Petrėnas. Žolė ir medis ar turi instinktą, ar neturi?

Šiaudagalvis. Žolė ir medis neturi instinkto.

Petrėnas. O žemė, ar turi jausmą, atmintį, instinktą?

Visi svečiai. Žemė neturi gyvybės, o negyvas dalykas neturi nei jausmo, nei atminties, nei instinkto, nei proto. Tai žino ir maži vaikai.

Petrėnas. Kadangi senovėje žemė yra buvusi baisiai karšta, tad ant jos tuomet nebuvo nei žolių, nei gyvių, nes, jei koks gyvas daiktas būtų buvęs, jis būtų sudegęs. Tad pasakyk, šiaudagalvi, iš kur atsirado ant žemės pirmasis gyvulys? ar gyvis?

Šiaudagalvis. Pirmasis gyvulys ar gyvis atsirado iš žolės.

Petrėnas. Bet tamsta ką tik sakei, kad gyvulys turi jausmą, o žolė neturi. Tad kaip galėjo žolė suteikti jausmą pirmajam gyvuliui, kad pati jausmo neturi? Juk ko pats neturi, kitam neduosi. Kadangi žolė pati jausmo neturi, ji negalėjo jausmo duoti nė pirmajam gyvuliui. Kadangi iki pirmajam gyvuliui atsirasiant, pasaulyje jausmo nebuvo, tad jis reikėjo sutverti. O sutverti ar padaryti ką nors iš nieko tegali tik vienas Dievas. Reiškia, ir pirmąją žolę, ir pirmąjį gyvulį turėjo sutverti Dievas. Kaip su jausmu, lygiai tas pats yra ir su atmintimi, ir su instinktu. Kadangi žolės ar medžiai neturi nei atminties, nei instinkto, jie negalėjo suteikti gyvuliui nei atminties, nei instinkto. Ir atmintį ir instinktą turėjo sutverti Dievas.

Kiaulėnas. Na, Šiaudagalvi, tu tikrai esi nuklydęs, sakydamas, kad žolės ar medžiai neturi nei jausmo, nei atminties, nei instinkto. Jei žolės ir me-

džiai neturi nei jausmo, nei atminties, nei instinkto, tad iš žolių ar medžių, gyvuliai be Dievo atsirasti tikrai negalėjo.

Šiaudagalvis. Mat, tas klerikalas Petrėnas man galvą susuko. Aišku, kad ir jausmą, ir atmintį, ir instinktą turi ne vien gyvuliai, bet ir medžiai, ir žolės.

Petrėnas. Tad dabar jau tvirtini, kad jausmą, atmintį, instinktą turi ne vien gyvuliai, bet ir žolės, ir medžiai?

Kiaulėnas, Šiaudagalvis, Žąsiūnas. Mes visi trys vienbalsiai tvirtiname, kad ne vien gyvuliai, bet ir žolės, ir medžiai turi ir jausmą, ir atminti, ir instinktą.

Juškonis. Man rodos, kad jūs visi trys klystate, manydami, jog žolė ir medžiai turi jausmą, atmintį, instinktą. Aš jums papasakosiu ir šitokį atsitikimą.

Praėjusiame sekmadienyj vakarą grįžau iš bažnyčios. Varnėlių kaime, prie pat didžiojo ąžuolo, mane užpuolė šuva. Aš jam botagu per šonus. Tuo pačiu užsumojimu kliuvo ir ąžuolui. Šuva batago paragavęs, ėmė raitytis, kaukti, bėgti šalin, o ąžuolas, gavęs su batagu, ramiai sau stovi, kaip būtų jam nė kiek nekliuvę. Iš to man aišku, kad šuva jaučia, o medis ar žolė neturi jausmo.

Petrėnas. Yra daug aiškesnių ir tvirtesnių įrodymų, kad žolės ar medžiai neturi nei jausmo, nei atminties, nei instinkto. Bet pagaliaus, jei žolės ir

turėtų jausmą, atmintį ir instinktą, vis delto ir tuomet pirmasis gyvulys negalėjo atsirasti be Dievo. Jei jūs sakote, kad žolės turi ir jausmą, ir atmintį, ir instinktą, tad klausiu aš iš kur žolės gavo ir jausmą, ir atmintį, ir instinktą?

Šiaudagalvis, Kiaulėnas ir Žasiūnas. Ir žolės, ir medžiai yra išaugę iš pirmosios žolės, o pirmoji žolė išdygo iš žemės, be sėklos, nes žemė seniau buvo deganti, o degančioje žemėje sėklų būti negalėjo.

Petrėnas. Tad jūs sakote, kad pirmajai žolei žemė suteikė ir gyvybę, ir jausmą, ir instinktą?

Kiaulėnas, Šiaudagalvis ir Žąsiūnas. Taip, mes visi trys vienu balsu tvirtiname, kad žemė suteikė pirmajai žolei ir gyvybę, ir jausmą, ir atmintį, ir instinktą, nes kitaip be Dievo įsikišimo gyvulių atsiradimo neišaiškinsi, o mes Dievo pripažinti nenorime.

Petrėnas. Bet jūs patys nesenai pripažinote, kad žemė neturi nei gyvybės, nei jausmo, nei atminties, nei instinkto.

Kiaulėnas, Šiaudagalvis, Žąsiūnas. Tai—tiesa, žemė pati neturi nei gyvybės, nei jausmo, nei atminties, nei instinkto.

Petrėnas. Jei žemė pati neturi nei gyvybės, nei jausmo, nei atminties, nei instinkto, ji negalėjo suteikti nė pirmajai žolei, nei gyvybės, nei jausmo, nei atminties, nei instinkto. Juk, ko pats neturi, kitam neduosi.

Tad aišku, kad ir pirmąją gyvybę, ir pirmąjį jausmą, atmintį, instinktą turėjo sutverti Dievas, kitaip sakant, kad ir pirmąją žolę, ir pirmąjį gyvulį turėjo sutverti Dievas.

Kiaulėnas. Tamsta tvirtini, kad iš negyvų daiktų gyvas atsirasti negali. Tuo tarpu kasdienis gyvenimas rodo ką kita. Saulė gali ir iš negyvų dalykų gyvų padaryti.

Paimkime gabalą nesūdytos mėsos, pakabinkime vasarą jį saulėje, o po kelių dienų pamatysime, kaip iš negyvos mėsos bus atsiradusios gyvos kirmys.

Petrėnas. Saulė sutekti gyvybės niekam negali, nes saulė pati yra negyva. Ji yra tokia pat karšta, kaip seniau mūsų žemė, kai ji buvo ištirpusi. Ji yra lygų jūra liepsnų. Pati gyvybės neturėdama, saulė negali duoti gyvybės nė kitam. Juk, ko pats neturi, kitam neduosi. Kad tai būtų tamstoms aiškiau, papasakosiu, kaip ginčijos apie tą patį dalyką du studentu.

Varnelių kaime prie pat žydo krautuvės riogsojo didelė krūva puvėsių. Pro tą krūvą ėjo ką tik parvažiavusiu atostogų du studentu: Jonas Aras ir Petras Avinaitis. Jonas buvo katalikas ateitininkas, o Petras socialistas, bedievis aušrininkas.

Diena buvo karšta. Puvėsių krūva knibždėte knibždėjo visokiais gyviais, rodos, pats maras ten karaliavo.

Aušrininkas. Jūs, kuniginiai, sakote, kad iš negyvų daiktų negali gyvybės atsirasti, o šit kad ir ta puvėsių krūva, pati būdama negyva, gimdo milijonus gyvių.

Ateitininkas. Tamsta klysti taip manydamas. Puvėsių krūva, būdama pati negyva, negali pagimdyti nė vieno gyvio, nes, kas pats gyvybės neturi, negali gyvybės suteikti ir kitam.

Aušrininkas. Na, pasiimkime tų puvėsių, parsineškime namon, nuvalykime nuo visų gyvių, kurie ten yra, o pamatysi, kad po kokio laiko gyvių ten knibždėte knibždės.

Taip jiedu ir padarė. Parsinešė namon puvėsių, nuvalė juos nuo gyvių, kiek pavyko, sudėjo į stiklinį indą, indą gerai uždarė, uždėjo pagaliaus antspaudą, kad nieks indo neatidarytų ir į indą jokių gyvių neįdėtų, arba atsiradusių neišimtų. Taip pridėtą ir sutvarkytą indą padėjo šiltoje vietoje ir laukė, kas bus, ar atsiras puvėsiuose gyvių, ar ne.

Po kelių savaičių minėtuoju studentu atidaro stiklinį indą ir žiūri, kad puvėsiai pilni gyvių.

Bedievis aušrininkas, tai pamatęs, rankas trina: O ką, sušuko jis, ar nesakiau, kad gyviai gali atsirasti iš negyvos medžiagos! Ką dabar bepasakysi?

Ateitininkas. Tiesa, puvėsiai pilni gyvių. Bet tamsta klysti, manydamas, kad tie gyviai iš pačių puvėsių atsirado. Juk pats žinai, kad musės ir daug kitų visokių vabalų ar gyvių deda savo kiaušinius puvėsiuose, mėšlynuose, purvynuose ir t.t. Atatinkamai šilumai esant, iš tų kiaušinių išsiperi ir išeina gyviai. Ir šituose puvėsiuose, kuriuos buvai supylęs į stiklinį indą, be abejo, buvo pilna tokių mažučių, plika akimi nematomų kiaušinėlių. Šilumoje bebūnant, iš tų kiaušinėlių išsiperėjo gyviai, kurie dabar knibždėte knibžda

šituose puvėsiuose. Tie tatai gyviai yra atsiradę ne iš negyvų puvėsių, bet iš gyvų kiaušinių ar užmazgų.

Jei tikrai nori žinoti, ar gali atsirasti gyvių iš negyvų puvėsių, pirma tuos puvėsius gerai išvirink, kad išvirtų ir visos sėklos, visos užmazgos ir visi kiaušiniai, kurie ten yra, tuomet pamatysime, ar beatsiras puvėsiuose gyvių.

Aušrininkas. Gerai, gerai, padarysiu, kaip nori, o gyvių bus, kaip ir dabar. Tai pasakęs, aušrininkas paėmė puvėsių, gerai juos išvirino, taip jog nebeliko puvėsiuose jokios gyvybės. Taip išvirintus puvėsius supylė į stiklinį indą, uždarė jį, uždėjo antspaudą, padėjo taip prirengtus puvėsius į šiltą vietą ir, nekantraudami, laukė ar beatsiras gyvių, ar ne.

Po kelių savaičių jiedu atidaro indą su išvirintais puvėsiais, žiūri, o čia gyvių galybės.

Aušrininkas, tai pamatęs, pašoko, džiaugdamos. O gal ir dabar sakysi, sušuko jis, kad gyviai negali atsirasti iš negyvų puvėsių?! gal ir dabar tebetikėsi kunigų prasimanymais?! Juk pats matei, kad puvėsiai virė su kunkuliu, kad ten nebeliko nė vieno gyvo kiaušinio, nė vienos gyvos sėklos! Tie gyviai, kuriuos matai, yra atsiradę iš negyvų puvėsių.

Ateitininkas. Dar per anksti džiaugies. Tie gyviai atsirado ne iš pačių puvėsių, kurie yra negyvi, tik iš gyvų kiaušinių ar užmazgų.

Juk tamsta pats žinai, kad ore, drauge su dulkėmis, laksto milijonai mažučiukų, plika akimi nematomų, įvairių gyvų kiaušinėlių, užmazgų, bakterijų. Juk pasitaiko, kad žmogus užsikrečia liga, nors prie

ligonio neprisilietė. Kaip tai atsitiko? O gi šitaip. Užkrėstame liga ore laksto daugybės ligos užmazgų ar bakterijų. Žmogus, bealsuodamas, jų įtraukė į save ir užsikrėtė liga.

Tokių gyvių užmazgų ar kiaušinėlių buvo ir inde. Supylus puvėsius į indą ir indą uždarius, tarp įpiltųjų puvėsių paviršio ir indo dangčiuko liko tuščios vietos, kur buvo oras. Tam ore lakstė daugybės gyvių užmazgų ir kiaušinėlių. Ilgainiui tie kiaušinėliai iš oro nusėdo ant puvėsių paviršio ir, šiltai bebūdami, išsiperėjo. Iš čia ir atsirado gyviai tamstos išvirintuosiuose puvėsiuose. Tie gyviai yra atsiradę ne iš pačių puvėsių, kurie yra negyvi, tik iš nusėdusių iš oro į puvėsius kiaušinėlių.

Jei tamsta nori žinoti, ar gali atsirasti iš negyvų puvėsių gyviai, išvirink puvėsius, atatinkamai išvalyk indą, išvalyk nuo visų užmazgų ar kiaušinių orą, tuomet pamatysime, ar beatsiras gyvių.

Aušrininkas. Tai klerikalo užsispyrimas! Jis netiki nė savo akimis, tetiki tik kunigais! Bet, kad uždaryčiau duris visiems tavo išsisukinėjimams, padarysiu taip, kaip reikalauji.

Tai pasakęs, aušrininkas paėmė puvėsių, juos gerai išvirino, išvalė indą, į jį supylė tuos išvirintus puvėsius, o indo orą, kurs buvo tarp dangčiuko ir puvėsių paviršio, iškošė per vatą. Taip prirengtą indą su puvėsiais padėjo į šiltą vietą ir, ginčydamies, laukė, kas bus, ar beatsiras gyvių, ar ne.

Praslinkus taip kelioms savaitėms jiedu su didžiu nekantrumu atidaro indą. Žiūri, o čia jokių gy-

vių puvėsiuose nėra. Bedievis aušrininkas nuleido nosį.

Ateitininkas. Ar matai dabar tamsta, kad iš negyvų puvėsių gyviai atsirasti negali. Kol buvo gyvių kiaušiniai, gyviai išsiperėjo puvėsiuose, o kaip tik viską nuvalei nuo gyvių užmazgų ar kiaušinių, tai nebeatsirado puvėsiuose jokio gyvio.

Aušrininkas. Bandykime dar kartą, gal gyviai atsiras.

Ir juodu bandė daug kartų. Kada tik palikdavo kiaušinių ar užmazgų, iš jų išsiperėdavo gyviai puvėsiuose. Kada tik juodu išvalydavo nuo kiaušinių ar užmazgų ir puvėsius, ir indą, ir orą, nebeatsirasdavo puvėsiuose gyvių.

Kaip su tiem dviem studentam, taip pat buvo ir su mokslininkais. Jų dauguma seniau manė, kad gyviai gali atsirasti iš negyvų puvėsių ar purvynų. Bet vienas didžiausiųjų pasaulio mokslininkų Liudvikas Pasteur 1864 metais įrodė visam pasauliui, kad gyviai teatsiranda tik iš kiaušinių, užmazgų ar sėklų. Kada tik nėra jokių užmazgų ar kiaušinių puvėsiuose, niekuomet juose neatsiranda jokių gyvių. Gyviai atsiranda puvėsiuose ar purvynuose tik tuomet, kada į tuos puvėsius ar purvynus patenka užmazgų ar kiaušinių.

Nuo to laiko per šešiasdešimts metų tūkstančiai mokslininkų darė įvairių įvairiausių bandymų.

Kai į puvėsius ar purvynus patenka kiaušinių ar užmazgų, puvėsiuose atsiranda gyvių. Kai tik puvėsius ar purvynus nuvalo nuo užmazgų ar kiaušinių, niekuomet, ir niekur nė vieno gyvio neatsiranda.

Taigi ir mokslininkų tyrinėjimai tūkstančiais kartų visiškai įrodė, kad iš negyvų dalykų gyviai atsirasti negali.

Visi svečiai. Dabar visi suprantame, kad yra Dievas, kad be Dievo negalėjo atsirasti, nei žolės nei gy vuliai.

Petrėnas. Tai, progai pasitaikius, aš pasakysiu tamstoms, kas atsitiko su tuo didžiu mokslavyriu Liudviku Pasteuru. Kartą studentas paklausė Pasteurą, kaip tamsta gali tikėti į Dievą, toks mokytas būdamas? Pasteuras jam atsakė:

Aš del to ir tikiu, kad esu mokytas. Kad būčiau mokytesnis, dar labiau tikėčiau.

Kiaulėnas. Tegu sau būnie ir taip, kad Dievas sutvėrė ir pirmąją žolę, ir pirmąjį gyvį, bet žmogus tikrai galėjo atsirasti ir be Dievo; jis yra kilęs iš beždžionės.

Petrėnas. Ne, brolau, be Dievo neišaiškinsi ne vien žmogaus atsiradimo, bet ir savo mylimosios beždžionės neprieisi.

Kiaulėnas. Taip kalba visi tamsuoliai klerikalai, kuriems kunigai yra galvą apsukę.

Juškonis. Jūs giriatės savo šviesumu, o to šviesumo mes nematome, nė prisikišę.

Petrėnas. Jei tikrai jūs esate tokie švesūs, kaip giriatės ir apsieinate be Dievo, tad pasakykite kaip atsirado įvairios žolių ir gyvulių rūšys?

Kiaulėnas. Nugi labai lengvai mes išaiškiname tą dalyką. Iš vienos rūšies žolių atsirado kitokių rūšių žolės. Iš gyvių atsirado žuvys, iš žuvų— pauk-

ščiai. iš paukščiu gyvuliai, iš vienų gyvulių atsirado kitokie gyvuliai, iš tų vėl kiti, ir taip kartojos tūkstančiais kartų, kol atsirado beždžionės, na, o iš beždžionės atsirado žmogus.

Juškonis. Kaip tie gyvuliai atsirado vienas iš kito, ar vienos rūšies gyvuliai gimdė gyvulius kitokios rūšies?

Žąsiūnas su Šiaudagalviu. Taip, vienos rūšies gyvuliai yra pagimdę kitokios rūšies gyvulius. Tas pats buvo ir su žolėmis.

Juškonis. Tad anot jūsų išeina, kad vabalas yra išperėjęs žuvis, žuvys išperėję paukščius, paukščiai išperėję gyvulius. Sakysime, peles. Kad pelės galėtų veisti, reikėjo, kad būtų pelė su pelinu. Pelė ir pelinas turėjo pagimdyti, sakysime, katę su katinu Katė su katinu turėjo pagimdyti, sakysime, avį su avinu ir t.t. Kasgi nemato, kad tai — negalimas dalykas.

Visi svečiai ėmė juoktis, o Žąsiūnas su Šiaudagalviu išraudonavę tylėjo.

Juškonis, šypsodamas, kalbėjo toliau:

Tiesa, pasitaiko, kad višta kartais išperi ančiukus, bet tai įvyksta tik tuomet, kada padėsi vištai perėti anties kiaušinius. O iš savųjų kiaušinių ar gal višta išperėti ančiukus?

Šeimininkės (šypsodamosi). Neteko mums nei matyti, nei girdėti, kad būtų kur nors iš vištos kiaušinių išperėti ančiukai, (pyliukai). Kokie yra kiaušiniai, tokie ir paukščiai iš jų išperimi.

Juškonis. Pasakykite dabar, sveteliai, ar esate matę, ar girdėję, kad vištos kada nors išperėtų, sakysime, peliukus, antys — šuniukus, žąsys — veršiukus?

Visi svečiai. Tokių dalykų mums neteko nei girdėti, nei matyti.

Juškonis. Gal esate matę, ar girdėję, kad pelės pagimdytų , sakysime, kačiukus, ar avys — veršiukus, ar karvės — kumelius, ar šunės — beždžiones?

Visi svečiai. Tokių atsitikimų niekur nėra, nes kiekvienas gyvulys gimdo vaikus tokios pat rūšies, kokios pats yra. Būtent, šunės gimdo šuniukus, katės — kačiukus, arkliai — arkliukus ir t.t.

Juškonis. Jei taip yra, tad kaip galėjo atsirasti tiek tūkstančių įvairių rūšių gyvulių, paukščių, žuvų, vabalų, medžių, žolių?

Kiaulėnas. Šiaudagalvis su Žąsiūnu suklydo, sakydamu, kad vienos rūšies gyvuliai išperėjo ar pagimdė kitos rūšies gyvulius.

Vienos rūšies gyvuliai nepagimdė ar išperėjo kitos rūšies gyvulius, tik iš jų išsivystė kitos rūšies gyvuliai.

Petrėnas. Jei vienos rūšies gyvuliai išsivystė iš kitos rūšies gyvulių, tad sakyk man, meldžiamasis, del ko istorija niekur ir niekuomet nėra užrašiusi, kad tokiame ir tokiame krašte, tais ir tais metais, iš tokio ir tokio gyvulio išsivystė kitokios rūšies gyvulys, arba iš gyvulio išsivystė žmogus. Del ko niekur nėra surasta tokio išsivystymo

palaikų? Del ko dabar iš vienos rūšies gyvulio neišsivysto kitos rūšies gyvulys, sakysime, del ko iš karvės neišsivysto arklys, ar koks kitoks gyvulys, del ko dabar niekur neatsitinka, kad iš beždžionės išsivystytų žmogus. Juk jei tai buvo galima seniau, turi būt galima ir dabar. Imkime, kad ir vištas; kadangi seniau jos galėjo išperėti viščiukus, jos gali išperėti viščiukus ir dabar. Kadangi ir seniau šunės gimdydavo šuniukus, jie gali šuniukus pagimdyti ir dabar ir t.t. Jei seniau iš vienos rūšies gyvulių galėjo išsivystyti kitokios rūšies gyvuliai, jie galėtų ir dabar, jei seniau būtų galėjęs išsivystyti iš beždžionės žmogus, jis galėtų išsivystyti ir dabar. Del ko dabar tokių atsitikimų niekur nėra?

Dabar tokių atsitikimų niekur nėra, nes tai — negalimas dalykas. Taigi, negalimas yra dalykas, kad iš vienos rūšies gyvulių išsivystytų kitos rūšies gyvuliai, negalimas yra dalykas, kad iš beždžionės išsivystytų žmogus.

Kas dabar yra negalima, tai buvo negalima ir seniau, nes ir gyvulių prigimtis tebėra ta pati, kokia buvo seniau, ir žmogaus prigimtis tebėra ta pati, kokia buvo seniau, ir gamtos įstatymai tebėra tie patys, kokie buvo seniau. Taigi, ir seniau nebuvo galimas dalykas, kad iš vienos gyvulių rūšies išsivystytų kitokios rūšies gyvuliai, nes tai negalima nė dabar. Ir seniau nebuvo galima, kad iš beždžionės išsivystytų žmogus, nes tai negalima nė dabar.

Tas pats buvo ir su žolėmis..

Matote dabar patys, kad be Dievo negalėjo atsirasti ne vien žolės, medžiai, paukščiai, ar gyvuliai, bet ir jų rūšys be Dievo neatsirado. Dievas turėjo sutverti įvairių rūšių žoles, medžius, žuvis, paukščius, gyvulius ir t. t. taigi ir tas jūsų mylimąsias beždžiones.

Visi trys laisvamaniai tyli, nuraudę, nosis nuleidę, lygu vištų sutrypti.

Juškonis. Ačiu Petrėnai, kad įrodei, jog be Dievo negalėjo atsirasti nei tos laisvamanių mylimosios beždžionės, o dar labiau negalėjo atsirasti iš beždžionės žmogus.

Petrėnas. Aš norėčiau, kad jūs dar aiškiau suprastumėt, jog žmogus negalėjo gimti ar išsivystyti iš beždžionės. Tik pagalvokite, kuo žmogus skirias nuo gyvulio. Juk žmogus turi gyvybę ir gyvulys turi gyvybę. Žmogus turi jausmą, ir gyvulys turi jausmą, žmogus turi atmintį ir gyvulys turi atmintį, žmogus turi protą, o gyvulys, ar turi protą, ar ne?

Žąsiūnas. Gyvulys proto neturi.

Petrėnas. Tiesą sakai, Žąsiūnai, gyvulys proto neturi. Bet, jei gyvulys proto neturi, jis negalėjo proto suteikti nė pirmajam žmogui. Juk, ko pats neturi, kitam neduosi. Jei gyvulys pirmajam žmogui proto suteikti negalėjo, tad pirmasis žmogus negalėjo išsivystyti nei iš beždžionės, nei iš kito gyvulio. Tad ir pirmąjį žmogų turėjo sutverti Dievas.

Kiaulėnas. Žąsiūnas suklydo, sakydamas, kad gyvulys proto neturi. Gyvulys proto tikrai turi. Imkime kad ir arklį. Kada jis nebenori bėgti, aš jam sukertu botagu. Kada jis vėl aptingsta, aš jam tik pamojuoju botagu ir jis tuoj pradeda bėgti. Argi tai nematote, kaip arklys supranta, kad reikia bėgti, jei nenori gaut botago. Arba vėl, kada aš važiavau per didįjį Andriūnų mišką, plykt iššoko vilkas iš miško. Mano arklys, vilką pamatęs, kad pasileis bėgti! vos neiškritau iš vežimo. Čia vėl aiškiai pasirodo arklio protas. Jis numano, kad reikia bėgti, jis nori, kad vilkas nepapiautų.

Petrėnas. Čia yra ne protas, bet pirmajame atvejyje atmintis, o antrajame — instinktas.

Ir žmogaus ir gyvulio atmintis yra šitaip sutvarkyta. Iš visų žmogaus ir gyvulių kūno dalių eina į smagenis lygu kokios telegrafų vielos, tai yra žmogaus ar gyvulio nervai. Tie nervai praneša į smagenis visokių žinių. Jei žinios yra atnešamos į smagenis tuo pačiu laiku, jos susivienija, ir, prisiminus vieną, prisimena ir kita. Pažiūrėkime, kas atsitiko su arkliu, kada jam kirtai botagu. Kertant botagu, arklio akys savo nervais praneša į smagenis, kad kaž koks kreivas daiktas ant nugaros antšoko, o nugaros nervai praneša, kad tas kreivasis dalykas yra skaudus. Tos dvi žinios buvo arklio smagenyse maž daug kartu. Jos ir susijungė su kita kita. Ir, kada tamsta pamojuoji botagu, arklio akys praneša į jo smagenis kad tas kreivasis daly-

kas vėl jau šoka ant nugaros. Jam tuoj prisimena, kad to dalyko antšokimas yra skaudus, ir del to arklys pradeda bėgti. Taigi, čia pasireiškia ne protas, tik arklio atmintis.

Kad arklys, vilką pamatęs, bėga, čia vėl pasirodo ne protas, tik arklio instinktas.

Instinktas yra šiek tiek panašus į protą, bet jis nėra protas. Aš duosiu bent vieną pavyzdį, ir tuoj pamatysite, kad instinktas skirias nuo proto.

Yra daug tokių žmonių, kurie bijo naktį eiti į kapines. Jiems rodos, kad ten kokia šmėkla juos nusmaugs, ar kokį kitą bloga jiems padarys. Tokiam žmogui naktį į kapines nuėjus, ramybės nėra: baimė jį krečia visą, širdis plaka, prakaitas verčia, plaukai šiaušias ir tartum sakyte kas jam sako: žmogau, bėk lauk, tave šmėklos pagaus! Taip kalba žmogaus instinktas. O jo protas, apsvarstęs visą dalyką, jam sako: žmogau, nesibijok, drąsiai gali pasilikti kapinėse, numirėliai ar šmėklos tavęs nesmaugs, tau nieko blogo nepadarys, nes numirėliai ar šmėklos nė vieno nėra nusmaugę. Čia yra aišku, kad instinktas yra kitas, o protas kitas. Instinktas sako: žmogau, bėk, bus blogai, o protas sako: žmogau, pasilik, del to nebus jokio blogo.

Kaip su tuo žmogum, taip pat yra ir su tuo arkliu, kurs vilką pamatė. Kaip anam žmogui instinktas lygu sakyti sako: žmogau, bėk, bus blogai, taip pat ir arkliui, vilką pamačiusiam, instinktas lygu saky-

te sako: arkly, bėk, tau bus galas! Ir arklys ima bėgti. Taigi čia yra ne protas, tik instinktas.

Juškonis. Dabar aiškiai suprantame, kad instinktas skirias nuo proto, kad gyvulys turi instinktą, o proto neturi.

Šiaudagalvis. Vis delto beždžionė yra panaši į žmogų.

Petrėnas Bet juk kas kita panašumas, o kas kita kilmė. Jei vienas dalykas yra panašus į kitą, del to dar negalima sakyti, kad vienas yra kilęs iš kito.

Juškonis. Tikra tiesa. Juk karvės yra daug panašesnės į avis, negu beždžionė į žmogų. O juk nė vienam neateina į galvą sakyti kad avys yra kilusios iš karvių ar karvės iš avių.

Petrėnas. Sulig savo kūnu žmogus yra panašus ne vien į beždžionę, bet ir į kitus gyvulius. Juk žmogus turi galvą ir šuva turi galvą, žmogus turi ausis ir šuva turi ausis, žmogus turi nosį, kojas, mėsą, kraują ir t. t. ir šuva turi nosį, kojas, mėsą, kraują ir t.t. tas pats yra ir su arkliu, ir su drambliu, ir su daugybe kitų gyvulių.

Todel mokslininkas Vierchow., pasityčiodamas iš beždžonės šalininkų, sako, kad žmogus tiek pat tegalėjo kilti iš avies ar iš dramblio, kiek ir iš beždžionės. Kas nori įtraukti gyvulį į savo protėvių eilę, tas gali pasirinkti sau ar avį, ar šunį, ar kiaulę, ar beždžionę, ar asilą, ar kokį kitą gyvulį, kurs jam patinka.

Kai kurie Amerikos lietuviai laisvamaniai bedieviai ėmė skelbti, kad jų protėviai buvusios varlės, nes, girdi, ir varlės ir žmogaus esą vienodas sprandas. Del ko tad tamsta, pone Šiaudagalvi, labiau pamėgai ir pasirinkai savo protėviu beždžionę, o ne šunį, ar dramblį, ar asilą?

Šiaudagalvis. Mat, žmogus turi dvi koji, o šuva, ar dramblys, ar asilas turi keturias.

Petrėnas. Na, tas pats yra ir su beždžione. Žmogus turi dvi ranki, o beždžionė—keturias. Šuva ar asilas neturi rankų, o beždžionė neturi kojų.

Žąsiūnas. Argi beždžionė neturi kojų? Kuo tat ji vaikščioja?

Kiaulėnas. Būdamas Niujorke Amerikoje, nuėjau į gyvulių sodną. Ten mačiau visokių beždžionių. Iš tiesų, ir aš nustebau, pamatęs, kad beždžionės, vietoje pirmųjų ir pastarųjų kojų, turi keturias rankas pritaikintas karstytis po medžius, apkabinti šakas. Beždžionė turi keturias rankas, o kojų neturi. Ji vaikščioja ir šokinėja rankomis.

Žąsiūnas. Laukiniai žmonės niekuo nesiskiria nuo gyvulių. Jie vaikščioja nuogi, yra juodi, taigi ne mūsų giminės.

Petrėnas. Laukinis žmogus yra taip pat tikras žmogus, kaip ir kiekvienas iš mūsų. Laukiniai žmonės taip pat skirias nuo gyvulių, kaip ir mes. Ir laukiniai paprastai nevaikščioja visai nuogi, ir jie paprastai bent šiek tiek prisidengia.

Juk dabar ir mūsų žydės, o jas sekdamos ir kai kurios lietuvaitės, sarmatos nebetekusios, ima vaikščioti

pusnuogės. O juk delto netampa gyvuliais, tik besarmatėmis ištvirkėlėmis.

Žmogus ar laukinis, ar mūsiškis, be drabužių yra nuogas, o gyvulys, kad ir beždžionė, yra gauruoti.

Ne visi laukiniai tėra juodi. Yra laukinių ir tokios spalvos, kaip mes, yra ir geltonų, ir raudonų, kaip varis. Odos spalva pareina nuo to krašto, kuriame gyveni. Tie laukiniai, kurie gyvena karštuose kraštuose, kur yra amžina vasara, vaikščioja beveik nuogi. Saulė nuolat kepina jų odą. Tų laukinių oda, per amžius kepinama saulės ir žvilgiama vėjų, ne vien parudavo, bet tapo visai juoda.

Juškonis. Tiesa, juk panašiai dedas ir pas mus. Ana darbininkas žmogus, vasarą nuolat kepinamas saulės, paruduoja, o ponios, kurios neišeina į saulę be skėčio, yra baltos, kaip kad būtų piene nusipraususios.

Kiaulėnas. Ir aš tai patyriau, tiktai dar aiškiau. Grįžtant iš Amerikos, man teko važiuoti su vienu prancūzu, jo žmona ir trimis jų dukterimis.

Prieš trisdešimt su viršum metų tas prancūzas su žmona iš Prancūzijos persikėlė ir apsigyveno saloje Haiti. Ten oras yra karštas.

Prancūzai yra taip pat balti, kaip ir mes. Tokie balti buvo ir anas prancūzas su savo žmona, kol jie gyveno Prancūzijoj. Apsigyvenus Haiti saloje ir ten besidarbuojant laukuose, saulė juos taip nudegino, jog vyras ir jo žmona išrodė tamsiai rudi. O jų dukterys, gimusios Haiti saloje, jau buvo juodos.

Tikra tiesa, kad odos spalva pareina ne nuo to,

kokios giminės esi, tik nuo to, kokiame krašte,kokiame ore gyveni.

Petrėnas. Ir laukiniai skirias nuo gyvulių taip pat, kaip ir mes skiriamės. Ir mes, ir laukiniai turime kalbą, o gyvuliai kalbos neturi.

Šiaudagalvis. Atsiprašau, galima ir gyvulys išmokyti kalbėti.

Amerikoj bebūdamas, turėjau paukštį, vadinamą papūga. Vaikai buvo išmokinę tą paukštį ištarti kelis žodžius, ir jis nuolat kalbėdavo tuos žodžius.

Petrėnas. Tiesa, papūga išmoksta ištarti kelis žodžius, bet niekuomet nė viena papūga nėra išmokusi kalbos. Visi mokslininkų tyrinėjimai yra įrodę, kad papūga, tuos žodžius tardama, tik pamėgdžioja žmogaus balsą, o visai nesupranta, ką tie žodžiai reiškia. Panašiai yra ir su špoku. Bet nei papūga, ne špokas, nei koks kitas paukštis ar gyvulys kalbos nei turi. Kalbą teturi tiktai žmogus.

Žąsiūnas. Žmonės ir jų vaikai išmoksta kal. bėti, nes jie prisiklauso nuo kitų žmonių, o gyvuliai kalbos neišmoksta del to, kad neturi nuo ko išmokti.

Petrėnas. Taip manydamas, tamsta klysti. Juk dažnai pasitaiko, kad žmonių tarpe yra ir šunes. Ir jie nuolat girdi žmonių kalbas. Ir kas gi dedas? Vaikai, besiklausydami vyresniųjų, išmoksta kalbėti, o šunes, besiklausydami tų pačių žmonių, nė vienas neišmoksta kalbėti.

Be to, beždžionių šalininkai kartkartėmis dėjo visas pastangas, kad išmokytų kokį nors gyvulį kal-

bėti. Bet visos jų pastangos nuėjo niekais. Niekur ir niekuomet nepasisekė išmokyti kalbėti nė vieno gyvulio.

Kiaulėnas. Gyvulys nekalba del to, kad jam trūksta reikalingo kalbai gerklės ir liežuvio surėdymo.

Petrėnas. Ir tamsta klysti, taip manydamas. Mokslas yra įrodęs, kad daug yra gyvulių, kurių gerklė ir liežuvis yra taip surėdyti, jog jie kalbėti galėtų, ir vis delto jie nekalba. Mat, jiems trūksta visai ko kito. Jiems trūksta minties, jie negali mintyti. Iš tikrųjų, kas gi galų gale yra kalba? Kalba yra minties išreiškimas. Gyvuliai, negalėdami mintyti, negali ir kalbėti. Jie negali mintyti del to, kad neturi proto.

Ir vaikai ir suaugę, ir laukiniai žmonės, ir nelaukiniai išmoksta kalbėti del to, kad jie turi proto, o gyvuliai neišmoksta kalbos del to, kad jie proto neturi.

Žąsiūnas. Bet laukiniai taip pat, kaip ir gyvuliai, nemoka nei rašyti, nei skaityti.

Petrėnas. Ne vien laukinių, bet ir mūsųjų žmonių tarpe yra nemaža tokių, kurie nemoka nei rašyti, nei skaityti. Prie tokių, kiek žinau, ir tamsta pats priklausai. Jei kas nemoka nei rašyti, nei skaityti, del to jis dar nesugyvulėja.

Kiekvienas žmogus, laukinis ar nelaukinis, g a l i išmokti ir skaityti, ir rašyti, o gyvulys nė vienas negali išmokti nei skaityti, nei rašyti.

Čia vėl matyti, kaip aiškiai skirias žmogus nuo gyvulio.

Kiaulėnas. Amerikoje mes drauge dirbome su kai kuriais, seniau buvusiais laukiniais juodais žmonėmis. Jie mokėjo gerai ir rašyti, ir skaityti, o per karą jų keli buvo net aukštais karininkais. Jų yra net mokytų vyrų, kurie gražių knygų yra prirašę. Aišku, kaip diena, kad, ir jie taip pat skirias nuo gyvulių, kaip ir mes.

Petrėnas. Žmonės skirias nuo gyvulių ir tuo, kad turi tikėjimą, laikos doros įstatymų, o gyvuliai neturi nei tikėjimo, nei doros įstatymų.

Kiaulėnas. Mat, žmogus sugalvoja sau religiją, bežiūrėdamas į aukštai žibančias žvaigždes, bežiūrėdamas į mirštančius savo tėvus, brolius, kitus žmones.

Petrėnas. Juk ir gyvuliai mato šviečiančias žvaigždes, mirtį savo tėvų, brolių ir kitų gyvulių? Del ko jie neturi religijos?

Žmogus, matydamas pasaulį ir jo sutvarkymą, aiškiai supranta, kad tas gražus pasaulis su savo stebuklingąja tvarka, pats pasidaryti negalėjo, kad yra Sutvėrėjas, Dievas, kurs visa tai sutvėrė ir surėdė. Kadangi Dievas pasaulį sutvėrė ir surėdė, tad viskas yra Jo. Jis yra visoko Viešpats. Kadangi Dievas yra visoko Viešpats, tad visi padarai ir pats žmogus turi Dievui tarnauti. Kiekvienas padaras, turi tarnauti Dievui sulig savo prigimimu. Žmogaus prigimimas yra protingas, tad žmogus turi Dievui tarnauti protingai. O protingas Dievui tarnavimas yra religija. Protingai žmogus Dievui tarnauja, arba laikos religijos tuomet, kada jis Dievą myli, laikos jo įsakymų.

Visai kas kita yra su gyvuliu. Gyvulys, matydamas pasaulį, nesupranta, kad yra Dievas, kurs visa tai sutvėrė ir surėdė. Del to gyvulys neturi jokios religijos. Žmogus supranta, kad yra Dievas, ir laikos religijos del to, kad turi proto. Gyvulys nesupranta, kad yra Dievas, ir nesilaiko jokios religijos del to, kad neturi proto.

Juškonis. Reiktų visiems pastebėti, kad šitame dalyke bedieviai laisvamaniai elgias, kaip gyvuliai. Kaip gyvuliams, taip ir jiems nereikia nei tikėjimo, nei doros, nei bažnyčios. Dabar suprantu, del ko jie taip uoliai stengias žmonėms įkalbėti, kad jie kilę iš gyvulių, būtent, iš beždžionių.

Petrėnas. Kad žmonės skirias nuo gyvulių, tai aišku ir iš to, kad žmonės išranda visokių naujybių, o gyvuliai neįstengia nieko išrasti. Žmonės išrado laikrodėlius, įvairias mašinas, fabrikus, geležkelius, garlaivius, telegrafus, telefonus, aeroplanus lakstyti po orą, o gyvuliai nieko neišranda. Gyvulys, nors ir šimtais kartų matęs, nesugalvoja nė ugnies susikurti.

Afrikos beždžionės susirenka apie ugnį, kurią sukūrė žmogus. Kada ugnis baigia degti, nė vienai beždžionei neįeina į galvą pridėti medžių, kad ilgiau degtų. Kada ugnis užgeso, nė viena beždžionė nebesukuria ugnies, ir visa beždžionių kompanija išsiskirsto.

Nė vienas gyvulys ugnies nevartoja, pagaliaus ir tuomet, kada jis kenčia šaltį. Juk ir šuva, ir katė žiemą mielu noru lenda prie krosnies pasišildyti, tačiau nė vienas gyvulys nepasistato sau krosnies, nesusikuria sau ugnies, kad pasišildytų.

Juškonis. Je, ir čia skirtumas tarp žmogaus ir gyvulio yra nemažas.

Petrėnas. Aš vis delto norėčiau, kad jūs visi aiškiai suprastumėte, kad gyvulys proto neturi. Imkime kad ir šitokį atsitikimą.

Prieš daug metų Dievas davė ūkininkui sūnų. Tą pačią dieną jo bėroji atvedė jam kumeliuką. Neilgai trukus, kumeliukas pasirodė daug gabesnis ir apsukresnis už ūkininko sūnų. Po kelių dienų kumeliukas jau galėjo ir dailiai pabėgioti, ir nučiupti augančią žolę, ir surasti savo bėrąją motiną, o ūkininko vaikas tuo pačiu laiku išrodė visai ištižęs, be jokių gabumų — guli suvystytas, ir verkia.

Maž daug tas pats yra su visais vaikais.

Bet ilgainiui žmonių vaikai pamažėl išmoksta kalbėti, išmoksta skaityti, rašyti, pabaigia pradžios mokyklą, gimnaziją, pagaliau ir universitetą. Vienas tapo gydytoju, kitas inžinierium, kitas kunigu, kitas advokatu, o kitas pagaliaus universiteto profesorium. O kumeliukas, ar koks kitas gyvulys, koks buvo pradžioje, toks ir paliko: neišmoko nei kalbėti, nei skaityti, nei rašyti, nepabaigė nė pradinės mokyklos.

Tiesa, gyvulys galima išmokyti to, kas nereikalauja proto, kitaip sakant, protavimo. Gyvulys galima išmokyti šokti, dailiai ir įvairiai bėgioti, trypti, įvairiai žaisti ir t. t., bet ne galima išmokyti tokių dalykų, kurie reikalauja protavimo. Nors daug kartų buvo bandyta ir stengtas išmokyti koks nors gyvulys, kad jis išeitų bent šiokį tokį mokslą, ir vis delto per visą pasaulį neatsirado nė vieno gyvulio, kurs būtų

išėjęs ir pabaigęs bent pradžios mokyklą. Ir tai rodo, kad gyvuliui trūksta proto, nes proto neturėdamas, nepabaigsi kad ir pradžios mokyklos.

Juškonis. Na, ponai amerikonai, jūs sakotės esą labai mokyti, daug svieto matę, pasakykite mums ar esate kada kur nors matę ar girdėję, kad arkliai, prie smuklės bestovėdami ir savo ponų nebesulaūkdami, imtų laikraščius skaityti arba apie politiką šnekėti?

Żąsiūnas. Ne, to neteko mums nei matyti, nei girdėti.

Juškonis. O gal esate kur matę ar girdėję arklį esant inžinierium, šunį advokatu, jautį gydytoju, ar beždžionę·universiteto profesorium?

Kiaulėnas su Żąsiūnu. Ne, to nėsame niekur nei matę nei girdėję, nes nė vienas gyvulys negali išeiti ir pabaigti nė pradžios mokyklos, o ką bekalbėti apie gimnazijas ar universitetus.

Petrėnas. Del ko gyvulys negali išeiti jokių mokslų, negali pabaigti nė pradžios mokykios?

Żąsiūnas. Gyvulys negali išeiti jokių mokslų, negali pabaigti nė pradžios mokyklos del to, kad jis neturi kalbos.

Petrėnas. Klysti, Żąsiūnai, taip manydamas. Gyvulys negali išeiti mokslų ne del to, kad jam kalbos trūksta, bet del to, kad jis neturi proto. Tik pažiūrėk, ir pats pamatysi.

Yra tokių nelaimingų žmonių, kurie nuo pat užgimimo yra ir nebyliai, ir kurti ir akli. Tokie žmonės ne vien kalbos neturi, kaip ir gyvuliai, bet su jais yra dar blogiau, nes jie dar ir nemato, ir negirdi.

Yra ypatingos mokyklos kurtiems ir akliems nebyliams. Tose mokyklose kurti, akli nebyliai išmoksta skaityti, rašyti pabaigia pradžios mokyklą, išlaiko egzaminus, kiti pasiekia net aukštą mokslą ir iš silavinimą, kitas palieka tikru rašytoju. Man pačiam teko skaityti knygą, kurią parašė akla ir kurčia nebylė mergaitė.

Viena viešnia. Pone, Petrėnai, pasakyk, kaip gali skaityti aklas?

Petrėnas. Aklųjų knygos yra kitokios, negu mūsų. Jos yra padarytos iš storo popieriaus lakštų. Tuose popieriaus lakštuose raidės yra išmuštos, lengvai apčiuopiamos pirštais. Aklieji skaito savo knygas, apčiupinėdami pirštais raides ir žodžius.

Kiaulėnas. Tikra tiesa, yra ir Amerikoje tokių mokyklų, kur išmokina kurtus, aklus, nebylius. Man pačiam teko matyti ir tas jų knygas, iš kurių jie skaito pirštais ir skaito gan greitai. Mano draugo vaikas, kurčias ir aklas nebylys pabaigė tą mokyklą, išlaikė kvotimus ir gavo gražų diplomą.

Petrėnas. Tasgatės, tamsta pats matei, kad kurčias aklas nebylys gali išeiti mokslus, pabaigti mokyklą, išlaikyti, kvotimus. Del ko tad negali to padaryti gyvulys, kurs turi ir geras akis, ir gerai girdi?

Kiaulėnas. Nebylys žmogus, būdamas ir aklas ir kurčias, išeina mokslus, pabaigia mokyklas, išlaiko egzaminus del to, kad jis turi protą, o gyvulys, nors ir gerai mato, ir gerai girdi, mokslų išeiti negali del to, kad jis neturi proto. Tai yra taip aišku, kaip diena.

Visi svečiai. Je, dabar visi aiškiai matome, kad žmogus proto turi, o gyvulys proto neturi.

Petrėnas. Bet pagaliaus, jei ir pripažintumėm, kad gyvulys protą turi, tai ir to proto atsiradimo vis tiek be Dievo neišaiškinsi. Jei sakysi, kad gyvulys proto turi, aš klausiu tuomet, o iš kur jis tą protą gavo?

Šiaudagalvis. Gyvulys išsivystė iš žolės, tad žolė jam suteikė ir protą.

Petrėnas. O iš kur žolė proto gavo?

Šiaudagalvis. Kas Dievo nepripažįsta, tas turi sakyti, kad pirmoji žolė išdygo iš žemės be sėklos.

Petrėnas. Bet jūs patys jau kelis kartus pripažinote, kad žemė yra negyva. Negyva būdama, ji neturi nei jausmo, nei atminties, nei instikto nei proto. O pati neturėdama nei gyvybės, nei jausmo, nei atminties, nei instikto, nei proto, negalėjo duoti nei žolei, nei gyvuliui, nes, ko pats neturi, kitam neduosi.

Jei sakysi, kad gyvis ar gyvulys proto gavo stačiai iš žemės, tas vėl jokiu būdu negalimas dalykas. Nes žemė, pati proto neturėdama, gyvuliui proto duoti negalėjo. Abu tuodu keliu yra vis uždarytu.

Kiaulėnas. Taip, dabar įsitikinau ir aš, nors ir nenorėdamas, kad gyvulys proto neturi, kad proto teturi tik žmogus. Bet iš kur tad, anot tamstos, žmogus atsirado?

Petrėnas. Prieš pirmąjam žmogui atsirandant, ant žemės nebuvo jokių protingų sutvėrimų. Protingas žmogus negalėjo atsirasti, nei iš gyvulio, nei iš žolės, nei iš žemės. Jį turėjo sutverti visagalis Dievas.

Visi svečiai. Dabar visiems aišku, kad yra Dievas, kurs sutvėrė ir žoles, ir gyvulius, ir žmones. Taigi, žmogus yra kilęs ne iš beždžionės, bet yra Dievo sutvertas.

Viena viešnia. O Dievas ar galėjo žmogų sutverti iš beždžionės ar ne?

Petrėnas. Dievas galėjo žmogų sutverti ar iš nieko, ar iš molio, ar iš beždžionės, nes jis yra visagalis.

Kiaulėnas, Žąsiūnas ir Šiaudagalvis. Kurs gi galas mus čion atvedė į tas krikštynas, kur turėjome susitikti su tuo prakeiktu klerikalu Petrėnu?! Iki šiol mes sau laisvai gyvenome, manydami, kad nėra nei Dievo, nei Jo įsakymų, kad žmogus yra kilęs iš gyvulio, del to gali ir gyventi, kaip gyvulys. O dabar pasirodo, kad yra ir Dievas, kuris sutvėrė pasaulį: ir žoles, ir gyvulius, ir žmones, kad negalima taip gyventi, kaip gyvulys, kad reikia elgtis sulig Dievo duotaisiais įsakymais.

Žąsiūnas. Jei taip, tad ir mums ar nereikš rengtis atlikti velykinę, nes jau senai bėsame buvę.

Švento Kazimiero

1. **Netikėjimas, jo** … Parašė kun. *D-ras A. Maliauskis.*

2. **Ar yra Dievas.** Parašė kun. *D-ras A. Maliauskis.* Penkiolikta laida.

3. **Ar beverta tikėti?** Parašė kun. *D-ras A. Maliauskis.* Trečia laida.

4 **Už tikėjimą ir tėvynę.** Parašė kun. *D-ras A. Maliauskis.* Penkta laida.

5. **Bolševizmas.** Parašė *D-ras. A. Maliauskis.*

6. **Demokratija.** Parašė kun. *D-ras A. Maliauskis.* Antra laida.

7. **Žydai ekonomijos ir visuomenės žvilgsniu.** Parašė *D-ras A. Maliauskis.*

8. **Gerų ir blogų knygų skaitymas.** *D-ras A. Maliauskis.* 82 pusl. 1921 m.

9. **Bedievių inkvizicija.** 1923 m. Parašė *D-ras A. Maliauskis.* Trečia laida.

10. **Tikybos pradžiamokslis.** Poteriai, pirmosios žinios iš apreiškimo istorijos, katekizmo išaiškinimas. Parašė kun. *D-ras A. Maliauskis.* Antr. laid.

11. **Katekizmo metodai.** Pamokymai kaip aiškinti katekizmą. Parašė kun. *D-ras A. Maliauskis.*

12. **Žmogaus siela.** Parašė *B. Andriuška.* S. J.

13. **Vidujinis šventųjų gyvenimas.** Parašė D-ras *Arnold Rademacker.* Vertė kun. *Bikinas.*

14. **Katalikų internacionalas.** Parašė prel. *A. Dambrauskas.*

15. **Logika.** Parašė *A. Jakštas.*

16. **Žemės savastis teologijos supratimu.** Parašė D-ras *J. Mačiulevičius.*

17. **Bažnyčios istorija.** Parašė prof. *A. Alekna.*